

A l'entorn de les fronteres

- 17 de maig del 2012 a les 20.00 h
 - Biblioteca Nacional, Casa Bauró, Andorra la Vella
- En col·laboració amb la llibreria La Puça
Dins la setmana del Dia Mundial de la Diversitat Cultural del Comú
d'Andorra la Vella

Òscar Jané i Checa

Doctor en història, investigador i editor

▲ Currículum

Òscar Jané i Checa és investigador 'Ramón y Cajal' a la Universitat Autònoma de Barcelona (2010), ha estat investigador 'Juan de la Cierva' a la Universitat Autònoma de Barcelona i investigador 'Beatriu de Pinós' adscrit al Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals (GEHCI) a la Universitat de Barcelona. És cap de publicacions del Centre d'Estudis Ribagoçans i Director de la Revista Mirmanda (Perpinyà-Figueres).

Ha realitzat els seus estudis d'història a la Universitat de Montpeller i a la Universitat de Tolosa de Llenguadoc (Toulouse- Le Mirail). Va fer la seva tesi doctoral en cotutela entre les Universitats de Tolosa i l'Autònoma de Barcelona obtenint el títol de doctor el juny de 2003 amb el treball: *França i Catalunya al segle XVII. Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna (1640-1700)*. Va ser publicada l'any 2006 a l'editorial Afers (*Catalunya i França al segle XVII. Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna (1640-1700)*), Afers, Catarroja-Barcelona, 2006, 470p).

Els seus camps de recerca són entre altres la història del pensament polític, historiografia de les identitats, l'acció i el pensament polític a la Catalunya i la França modernes. Ha coeditat les publicacions *L'afroterra. De la dominació a l'art de transgredir* (Òscar Jané i Eric Forcada, eds.), i *Observar les fronteres, veure el món* (Òscar Jané i Queralt Solé, eds.), sorgits del Congrés Internacional "Observar les fronteres, veure el món" celebrat a Puigcerdà, Bellver de Cerdanya i Llivia el març de l'any 2010. Afers i Mirmanda (2011).

Altres publicacions destacables són:- *La identitat de la frontera pirinenca. Efectes socials i polítics al nord de Catalunya des de la creació de Montlluís (1677-1698)*, Girona, Patronat Francesc Eiximenis, Diputació de Girona, 2008.

- *Ramon Trobat. Ideologia i Catalanitat a l'empara de França*, Afers (Premi d'Assaig-Generalitat de Catalunya "Ramon Juncosa" 2008), Trabucaire-Afers, 2008.

- *Del Tractat dels Pirineus a l'Europa del segle XXI, un model en construcció?* Ed. Òscar Jané. (Col·loqui Barcelona-Perpinyà, 17-20 de juny del 2009). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Museu d'Història de Catalunya (2010).

- Les conseqüències del tractat dels Pirineus per a Andorra i el territori pirinenc català. A: *Recull de conferències 2009: 200 anys del naixement de Darwin*. Societat Andorrana de Ciències (2011).

- Relacions frontereres al-del·l-pel Pirineu. A: *El Pirineu 1.000 anys després: visions de futur*. 7s Trobades Culturals Pirinenques. Societat Andorrana de Ciències, Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell et al. (2011).

Igualment, publica de forma regular articles de recerca, intervé en congressos internacionals especialitzats i realitza estades de recerca a l'estranger. A més de formar part del consell de redacció de diverses revistes, dirigeix la revista de cultura *Mirmanda* i la revista de ciències humanes *Ripacurtia*. Té l'acreditació de Lector i la de Recerca (Agregat) atorgades per l'AQU-Catalunya.

Esbós dels llibres *Observar les fronteres, veure el món* (eds. Oscar Jané i Queralt Solé, 352p.) i *L'afrontera. de la dominació a l'art de transgredir* (eds. Oscar Jané i Eric Forcada, 224p.), ambdós publicats per l'Editorial Afers-Mirmanda el 2011, i presentats a la Biblioteca Nacional del Principat d'Andorra el maig de 2012.

Aquests dos llibres són el resultat de tot un any de debats i discussions al voltant de la idea de la frontera, de manera transversal. El grup Mirmanda <www.mirmanda.com> va posar en marxa un conjunt de trobades arreu dels Països Catalans per debatre, pensar i desenvolupar actuacions sobre el fet fronterer. Aquestes trobades van tenir un punt culminant amb el Congrés Internacional “Observar les fronteres, veure el món” que va tenir lloc a la Cerdanya els dies 19, 20 i 21 de març de 2010. El títol del congrés s’inspirava en les paraules de Pierre Vilar que deia que “és des de les fronteres on es pot observar millor el món”. En això, bona part de l’espai pirinenc, especialment la Cerdanya com Andorra, eren i són un excel·lent laboratori d’anàlisi, observació i discussió. Antropòlegs, economistes, historiadors, arquitectes i tants altres professionals es van donar cita per definir, de fet, que més enllà de les fronteres, la seva vivència i superació és bàsicament un element de voluntat política i no pas de restriccions administratives.

Pensar la frontera és evocar un concepte sorprenentment atractiu, per la seva força política, per la seva incidència humana. Però és, sens dubte, una porta per a defensar-ne l’opció de la transgressió. Frontera com a espai de llibertat, on el límit esdevé llum. Alhora, és la definició d’un espai de confort, tant personal com nacional, un espai on defineixen les individualitats i el col·lectiu. Però frontera és també un índex de frustració, el trauma de l’agressió sobre col·lectius diversos o sobre un simple individu. Tot això comporta reaccions i influències més que col·laterals: les relacions humanes poden mutar, les famílies assumeixen un distanciament o transgredeixen les barreres, el comerç esdevé economia de subsistència, doncs de contraban, l’art confabulava en les esmerques de les garites militars com també avui ho fa tot prenent l’avió en qualsevol aeroport... un gust aquest de l’ànima i la vista que pot ser reprès pel paladar i el tast d’un o altre vi, d’una o altra cultura del camp i la seva projecció en els gustos.

Pensar la frontera és una exigència per a tots aquells que viuen en un espai comú, des de la vila pirinenca fins als extrems d’un eurodistricte –o una euroregió– al segle XXI, tant dins com fora estrictament de la UE. I més encara per aquells que viuen en un territori de parla heterogènia de mateixa arrel, entre fronteres autonòmiques, marítimes i estatals, de València a Andorra o les Illes Balears, fins a la vila de Perpinyà, inclòs tot en allò que, ja fa unes dècades s’anomenava els “Països Catalans”. Un territori travessat per múltiples fronteres administratives, estatals i europees o per rius i muntanyes, és a dir, tot excepte “fronteres”. Simplement: espais naturals. Les realitats continentals o insulars poden crear tantes distàncies com també proximitats, forçant malgrat tot un coneixement cultural, mutu i compartit.

Els espais de frontera, si són polítics, conviuen amb la sensació de ser fronteres “inacabades”. D’aquí que caldria saber quins són aquests espais de frontera d’Europa,... i quina Europa es vol: l’Europa de les fronteres acabades i estatals, l’Europa en què els espais de frontera no són un problema sinó un fet “aprofitable”, lluny de qualsevol sensació d’adaptació o assimilació mental i social de la frontera.

De tot plegat és del que es va discutir durant els dies de març de 2010 a la Cerdanya, i es va fer des de vessants molt diverses, però deixant ben clar que un element tant polític i polititzable com és el de les fronteres (i sinó “observem” el contingut de les exposicions temàtiques fotogràfiques, etc. que acostumen a fer-se sobre la qüestió de les fronteres) és alhora transgredible, per la seva mateixa inherència.

Frontera, població i territori són tres elements indissociables respecte la progressió de la sobirania de l'Estat. La formació política –traumàtica i/o diplomàtica–

de la frontera mostra unes poblacions que viuen en realitat d'esquenes a les decisions dels respectius poders centrals, o bé, collades per unes necessitats i obligacions administratives.

La Identitat de la frontera és aquella que inclou la teoria, el trauma i els efectes; una idea que dibuixa l'adaptació de les poblacions a nous modes de vida, entre els assentaments militars, els canvis comercials i socials, aquells imposats com també les mutacions interiors que se'n desprenen. Un bon exemple són les realitats socials respecte la influència de la “frontera” en la societat de la Cerdanya a finals del segle xx¹. Els resultats mostren sempre mutacions: canvis i adaptacions segons les èpoques, però un mateix sentit de pertinença, malgrat una transformació dels referents administratius, visuals, lingüístics o polítics. Les diferències amb el temps esquincen veritablement els “espais socials de frontera”.

Cal preguntar-se i observar així el conjunt d'espais de frontera europeus, les seves evolucions, la seva adaptació segons els espais naturals i les realitats culturals, el pes dels seus centres polítics, i tot allò que s'està duent a terme dins i des de la UE per a enfortir o projectar aquests espais com a “frontisses”, nuclis forts. A primera vista veuríem que la creació dels eurodistrictes, per exemple, entitats més reals que les “fracassades” en part euroregions, funcionen a ritmes i realitats diferents: segons els anys de vida, els interessos comuns dels fronterers (econòmics, comercials, etc.), i evidentment segons les legislacions locals-nacionals-estatals, i tot allò que sembla poder-se fer i no es fa.

En el comparatiu hi trobem respostes, però també incomprendiments,... fent que la part pràctica de les anàlisis i observacions que es realitzaren els dies del congrés fos aquesta, fer arribar allà on sigui possible (preferentment als representants i aquells que treballen en aquests espais de la UE) les diferents realitats i adaptacions, allò que es podria fer i no es fa, allò que representaria un potencial des de i en les fronteres mateixes d'Europa per a la UE, i des d'on potser s'estaria deixant passar moltes oportunitats.

El resultat de tot plegat són aquests dos llibres. Dues publicacions pensades realment com a llibres homogenis i diversos. El primer, un llibre d'exemples i casos d'anàlisis d'aquí i d'arreu, una obra d'on aprendre i agafar exemples per a ser aplicats i entendre millor la diversitat fronterera i la complexitat de la dinàmica en la seva evolució. El segon llibre, més breu, un aplec d'assajos amb especialistes de primer ordre: geògrafs, historiadors, filòsofs, artistes... evoquen el fet fronterer com quelcom a transgredir i superar, més enllà de la seva tangibilitat.

Òscar Jané i Marta Pallarès a la Biblioteca Nacional

Nota

1- MONCUSI, A. *Fronteres, identitats nacionals i integració europea*, Ed. Afers-Universitat de València, Catarroja-València, 2005.

